

Ammoniakum

Dorema ammoniacum D.Don

Apiaceae - Skærmpantefamilien

Del anvendt:

resin (harpiks, saft, mv.)

Lægemiddelplante i DK i år: 1546; 1619; 1672; 1772; 1805; 1840; 1850; 1868; 1893; 1907

Forekommer i Danmark: Nej

Oprindelig i Iran, Afghanistan og Pakistan.

Historiske navne: ammoniac; gummi ammoniac

Slimløsnende tårer

Ammoniakum er en op til 2,5 meter flerårig plante med en for skærmpanter atypisk forgrenet vækstform, tyk stængel, og en ubehagelig lugt. Ved den mindste såring udflyder mælkesaft. Ammonikum-gummi er den lufttørrede mælkesaft, hård og skør ved stuetemperatur men blødere og klæbrig ved opvarmning. Den inddeles i typer: tåretypen, som er små, hvidlige-gulligt-brune, mere eller mindre uigennemsigtige, rundagtige korn, høstet fra stænglen ved sår forårsaget af insekter, og kagetypen, som er mørkere og oftest forurenede med sand og planterester. Begge gummier har en stærk lugt, som har været beskrevet både som både løgagtig, dyrisk og harpiksagtig. Smagen er ubehageligt bitter og skarp. Ammoniakum har fra tidlige tider været en "persisk" handelsvare. Navnet stammer fra den græske læge Dioscorides (1. århundrede) som beskrev at planten voksede omkring den antikke gud Amons tempel.

Lægemiddelhistorie: Meyer skriver (1902) at ammoniakum gives udvortes i form af plaster, og indvortes som emulsion, piller eller tinktur, og anvendes som ekspektorant (slimløsnende, hostestillende middel) og stimulant. Schumacher skriver (1825): "Denne Substant hörer til de stærk pirrende-, opløsende-, Sliimlösende-, fordelende-, og i stor Dosis til laxerende og urindrivende Midler. I de fleste Bryst-Sygdomme, hvor Slimen skal lösas og Opkastningen skal lättes, er denne Ammoniac at anvende; imod Asthma skal den være et af de bedste Midler; selv i Svindsot bruges den, for at Opkastningen af Slimen lättes og under holdes. Imod Indvoldenes Forssoppelser, Knuder og Haardhed i samme. Ligeledes gives den imod Vattersot, som og imod Diabetes og gigtiske Tilfælde. [...] Den bedste Form er at bruge den som Piller, i Forening med andre Midler som passe for Tilfældenes og Sygdommens Standsning. [...] Udvortes er Ammoniac en af de virksomste, fordelende Midler imod Kiertel- og Leddesvulste, fornemmelig naar de sidste have deres Oprindelse af Gigt. Ligeledes er den bleven med Nytte anvendt imod Svulst og Stivhed i Lemmerne efter foregaaende Been- og Armbrud. Den bliver anvendt som Plaster, enten allene, eller med andre fordelende Midler." Tychsen skriver (1804) at "Ammoniakgummien er irriterende, opløsende, krampestillende, sved- og urindrivende. Det bruges især i Trangbrystighed til at lösne og befordre Opkastning. Ligeledes bruges det for Forstoppelse i Indvoldene i Underlivet, og udvortes bruges det som et fordelende og blødgørende Middel." Smid nævner den findes på apoteket (i 1500-tallet).

Teknisk anvendelse: Ammoniakumgummi har været anvendt som det såkaldte "diamantkit", en lim til glas og porcelæn.

Folkemedicin: Ammoniakum anvendes særligt i indisk Unani-medicin og i traditional medicin i og omkring Iran og Afghanistan, ofte under navnet "ushaq", "usha" eller lignende. Særlig den slimløsnende egenskaber går igen folkemedicin forskellige steder i Mellemøsten, Centralasien og Indien.

Fig. 1. *Dorema ammoniacum* - Resin - FS 878.

Fig. 2. *Dorema ammoniacum* - Resin - FS 2853.